

eliminere Virkningen af Beliggenhedsforholdene; dette opnaas imidlertid i ikke ringe Grad ved Benyttelse af Jordskyldsværdien, hvori den økonomiske Betydning af saa vel forskellige klimatiske Forhold som Jordbundsforholdene maa give sig Udtryk.

Spørgsmaalet er endvidere, hvorvidt de forskellige Tal bør angives pr. ha, gennemsnitligt pr. Ejendom, eller pr. 1000 Kr. Jordværdi. Hvad her bør gøres, vil bero paa, hvad Formaallet i hvert enkelt Tilfælde kræver. Hvis Gruppernes Ejendomme er ligeligt fordelt over de forskellige Landsdele, vil der ikke ligge saa stor Vægt paa, om man vælger det ene eller det andet.

Overfor Kravet om en Forandring af Størrelsesgrupperingen vil Driftsbureauet muligt gøre gældende, at en saadan i stor Udstrækning vil gøre Sammenligning med tidligere Aar umulig. Naar man imidlertid, som her foreslaaet, udelod Landsdelsgrupperingen og de dertil knyttede Bemærkninger, vilde man vinde saa megen Plads, at man uden at optage al den derved sparede Plads i en Overgangsperiode vilde kunne anføre Grupperingen efter Areal til Sammenligning med tidligere Aar, hvor en saadan Sammenligning er af Betydning.

Ved at gennemføre de ovenfor omtalte Reformen med Hensyn til Beretningen, vil denne efter min Mening ikke alene bedre tjene sit Formaal, men den deraf følgende Forkortning af Beretningsugen samt det sparede Arbejde ved Beregning af betydningsløse eller dog mindre betydningsfulde Tal, samt unødige Gruppering, vil medføre en ret betydelig Udgiftsbesparelse, der saa kunde benyttes til Bearbejdelse af mere Regnskabsmateriale. Denne Indsamling og Bearbejdelse af Materiale under Driftsbureauets kyndige Ledelse er, som jeg haaber at have paavist, af saa stor Betydning, at Bestræbelserne, trods daarlige Tider, snarere bør gaa ud paa at udvide end at indskrænke Virksomheden.

Jørgen Pedersen.

Lantbruget i Norden 1875—1925. Göteborg 1926. 624 S.

Det ansete Handelsfirma, Moritz Fraenkel & Co., Göteborg, har i Anledning af sit 50 Aars Jubilæum udsendt et stateligt Værk paa godt og vel 600 Sider, omhandlende „Lantbruget i Norden, 1875—1925“. Forfattere er i Bogens Rækkefølge Professorerne H. Juhlin Dannfelt for Sverige, E. Lindhard for Danmark, S. Hasund for Norge og Arthur Rindel

eliminere Virkningen af Beliggenhedsforholdene; dette opnaas imidlertid i ikke ringe Grad ved Benyttelse af Jordskyldsværdien, hvori den økonomiske Betydning af saa vel forskellige klimatiske Forhold som Jordbundsforholdene maa give sig Udtryk.

Spørgsmaalet er endvidere, hvorvidt de forskellige Tal bør angives pr. ha, gennemsnitligt pr. Ejendom, eller pr. 1000 Kr. Jordværdi. Hvad her bør gøres, vil bero paa, hvad Formaallet i hvert enkelt Tilfælde kræver. Hvis Gruppernes Ejendomme er ligeligt fordelt over de forskellige Landsdele, vil der ikke ligge saa stor Vægt paa, om man vælger det ene eller det andet.

Overfor Kravet om en Forandring af Størrelsesgrupperingen vil Driftsbureauet muligt gøre gældende, at en saadan i stor Udstrækning vil gøre Sammenligning med tidligere Aar umulig. Naar man imidlertid, som her foreslaaet, udelod Landsdelsgrupperingen og de dertil knyttede Bemærkninger, vilde man vinde saa megen Plads, at man uden at optage al den derved sparede Plads i en Overgangsperiode vilde kunne anføre Grupperingen efter Areal til Sammenligning med tidligere Aar, hvor en saadan Sammenligning er af Betydning.

Ved at gennemføre de ovenfor omtalte Reformers med Hensyn til Beretningen, vil denne efter min Mening ikke alene bedre tjene sit Formaal, men den deraf følgende Forkortning af Beretningsugen samt det sparede Arbejde ved Beregning af betydningsløse eller dog mindre betydningsfulde Tal, samt unødige Gruppering, vil medføre en ret betydelig Udgiftsbesparelse, der saa kunde benyttes til Bearbejdelse af mere Regnskabsmateriale. Denne Indsamling og Bearbejdelse af Materiale under Driftsbureauets kyndige Ledelse er, som jeg haaber at have paavist, af saa stor Betydning, at Bestræbelserne, trods daarlige Tider, snarere bør gaa ud paa at udvide end at indskrænke Virksomheden.

Jørgen Pedersen.

Lantbruget i Norden 1875—1925. Göteborg 1926. 624 S.

Det ansete Handelsfirma, Moritz Fraenkel & Co., Göteborg, har i Anledning af sit 50 Aars Jubilæum udsendt et stateligt Værk paa godt og vel 600 Sider, omhandlende „Lantbruget i Norden, 1875—1925“. Forfattere er i Bogens Rækkefølge Professorerne H. Juhlin Dannfelt for Sverige, E. Lindhard for Danmark, S. Hasund for Norge og Arthur Rindel

(med Bistand af Hannes Nylander og J. O. Sauli) for Finland. Tilsyneladende kun bundne med Hensyn til Omfanget af Fremstillingen, har de enkelte Forfattere frit kunnet give en Oversigt ud fra deres egne Synspunkter og i en vilkaarlig Rækkefølge for de enkelte Led af de paagældende Bidrag til Værket; og dette er vel nok en af Aarsagerne til det friske Pust, der slaar én imøde ved Gennemlæsningen.

I en kort Indledning til Værket søger H. Juhlin Dannfelt for Skandinavien som Helhed at redegøre for Tiden op til og for Landbrugets Standpunkt ved Jubilæumsperiodens Begyndelse. Han kaster et Strejflys over de mangfoldige Faktorer, der skabte Grundlaget for den enorme Udvikling indenfor Landbruget i de sidste 50 Aar, idet han med Rette herved ogsaa fremhæver Videnskabens store Indsats.

Værkets fire Fremstillinger af Udviklingen indenfor de enkelte skandinaviske Landes Jordbrug fra 1875—1925 ledsages af et interessant Billedstof vedrørende Bygningerne, Jordens Dyrkning, Landbrugets Redskaber og Maskiner, Kreaturstammer Forsøgsmarker, Læreanstalter m. m., der saavidt som muligt søger at give Øjet et Begreb om det, der var, og det der er nu ved en maaske foreløbig Kulmination. Endvidere har Forfatterne i rigt Maal udnyttet baade den omfattende officielle som den private Statistiks Publikationer. Der skal her ikke dvæles ved Bidragene fra Sverige, Norge og Finland, som Anmelderen ikke er kompetent til at bedømme. Saameget maa dog siges, at de for enhver „Lægmand“, d. v. s. for hvem der kun overser de hjemlige Forhold for den omhandlede Periode, vil frembyde endda overordentlig meget af Interesse, friskt og tilsyneladende ogsaa fyldigt og paalideligt skrevet som de er. Socialøkonomen vil ganske særlig glæde sig over Afsnittet om „Opdyrkingen“ (S. 346 f.) i det norske Bidrag, hvori bl. a. ogsaa udfra den skarpe Adskillelse af „innmarken“ og „utmarken“ tillige i Korthed redegøres for de to „grunnforskjellige aakerbrukssystemer“: „Reitbruket“ og „Dyrkings-jordbruket“.

Dette bringer Anmelderen til at tænke over, hvad der kunde været blevet ud af det jo allerede i sin nuværende Form pæne Værk, hvis Udgiveren ved Siden af de videnskabelige Agrarer ogsaa havde henvendt sig til en Nationaløkonom, der paa Grundlag af egen Viden og af de fire fremragende Fagmænds Beretninger kunde have skrevet Bogens første Femtedel, der skulde have givet en Fællesoversigt for de fire skandinaviske Lande gennem de omhandlede 50 Aar. Man tænker sig uvilkaarligt Mænd som afdøde Lektor Henrik Pedersen

eller som Bureauchef Ernst Höijer, der bl. a. har skrevet de udmærkede Bidrag til „Tull- och Traktatkommitténs utredningar och betänkanden“, i denne Rolle. Der kunde ud fra rent økonomiske Synspunkter gives en Fremstilling for de enkelte Lande Side om Side vedrørende Retsforholdet til Jorden, Ejendomstørrelserne, Driftssystemerne m. m.; der kunde gives en fælles statistisk-beskrivende Del for alle de Forhold, der eventuelt tillod en ensartet Betragtningssmaade eller Sammenligning (Statskonsulent Harald Fabers Forsøg paa en Sammenligning mellem Tilvæksten i Høstudbyttet pr. Arealenhed i England og Danmark og Höijers Artikler i ovennævnte Betænkning afgiver udmærkede Mønstre). Den her fremsatte Anke maa nu ikke forstaas saaledes, som om man ikke kunde finde Forholdene belyst i de enkelte Bidrag; nej det er kun den direkte Sammenligning der burde lettes for Ikke-Fagmanden, som efter Gennemlæsningen af de enkelte Landes Forhold ikke vil have helt let ved at danne sig et Helhedsbillede, saa meget mere, som desværre baade Real- og Personalregister mangler. Og visse Emner kunde maaske bedre være kommet til deres Ret, saaledes „Landbrugsbygningernes Ændring og Tilpasning til den Driftsform, der nu er fremherskende“ (jvf. Anmeldelsen i „Vort Landbrug“ af 9. 12. 1926), som omtales for de øvrige Lande, men helt — undtagen dog Billedstoffet — er glemt i det danske Bidrag. Det er heller ikke nok med at beskrive Landbrugets Redskaber og Maskiner før og nu; Maaden, paa hvilken selve Mennesket arbejdede før og nu, hans Metoder ved at saa, høste og bjerge, ved at fodre og passe Kreaturerne, alt dette kunde udmærket godt berøres og for de enkelte Landes Vedkommende sammenlignes tilligemed selve Levestandarden; og Læseren vilde være særlig tilfreds, om man spækkede Fremstillingen med morsomme karakteristiske Sæder og Skikke.

Et føleligt Savn kan det her foreliggende nye Værk vel næppe siges at afhjælpe, dertil turde de skandinaviske Landes historiske Agrarlitteratur allerede være alt for betydelig. Og særligt gælder dette maaske for det danske Bidrags Vedkommende. Men som Værket i sin Helhed ifølge sin samlende, kortfattede og alligevel fyldige Form maa betegnes som et stateligt, godt og velskrevet Værk, som enhver vil kunne høste rigt Udbytte af, saaledes har ogsaa den Lindhardske Fremstilling af Danmarks Landbrug fra 1875—1925 Bud til vide Kres.

I en behagelig frisk Fortællerstil faar Læseren her paa holdsvis lille Plads et fyldigt Indtryk af Udviklingen fra det kornudførende til det „forædlende“ moderne Jordbrug. Selvføl-

gelig har Professor Lindhard haft et mægtigt Materiale at bygge paa, baade hvad angaar den rent faglige Litteratur som de mere historiske og statistiske Publikationer. Men han forstaar at udnytte og at sigte, saa det væsentlige jævnlige træder klart frem. De forskellige Emner faar en ret ensartet Behandling, og kun særligt indviede vil ved en Gennemgang af Bogen kunne bestemme Forfatterens Speciale, der især ligger paa Planteforædlingens Omraade.

Lindhards Beskrivelse falder i en første Del, der omhandler „Landbrugets Vilkaar og Vækst“ og skal omfatte „en Oversigt over Forandringen i Størrelsen af Landbrugets Produktion og Forbrug gennem de sidste halvthundredede Aar“ og en anden Del: „Træk af Landbrugets Udvikling“, der skal omfatte „en Undersøgelse af nogle af de Aarsager, som har øvet Indflydelse paa Udviklingen og da særlig de Foranstaltninger, som er iværksat til dens Fremme.“ Første Del er den almindelige og nærmest statistisk-beskrivende Del, der paa Grundlag af det store officielle og private statistiske Materiale, der har staaet til Forfatterens Disposition, ret udtømmende behandler de forskellige Emner som: Jord, Klima, Ejendomsforhold, Befolkning, Arealets Benyttelse, Sædskifte, Danmarks Høst, Staldgødning og Kunsigødning, Landbrugsmaskiner og Redskaber, Husdyrbestand, Husdyrprodukter, Indførsel og Udførsel. Man savner, som nævnt ovenfor, Beskrivelsen af Bygningerne, men ganske særlig ogsaa af Menneskets Maade at være paa. Det er ikke alene gjort med en Fortælling om Redskaber og Maskiner, ogsaa selve Menneskets Maade at tage fat paa er nu forskellig fra gamle Dages. Man behøver blot at tænke sig den store Forskel paa Sommer- og Vinterarbejdet, hvorledes dette Forhold har ændret sig gennem Tiden, for at være klar over, at her ligger der et Stof, som Forfatteren udmærket godt vilde have kunnet krydre sin mere tørre første Del med. Den speciellere anden Del er usædvanlig livlig og fornøjelig. Her fremdrager Forfatteren for Mejeri-brugets, Husdyrbrugets og Piantedyrknings Vedkommende de Personligheder, der efter hans Formening særlig maa stilles i Forgrunden som banebrydende eller førende; endvidere omtaler han de vigtigste Foranstaltninger, der har fremskyndt Udviklingen. Der kan her dog kun gøres nogle faa spredte Bemærkninger vedrørende dette meget interessante Afsnit: I Indledningen, der beskæftiger sig med Forudsætningerne for den skete Udvikling i dansk Landbrug savner man noget en Henvisning til den Polemik, der i Udgangen af forrige Aarhundrede førtes mellem Beskyttelses- og Frihandelsmænd. At ogsaa Landbrugsvidenskabens Mænd har haft vanskeligt ved at frigøre sig

fra deres Mestres hævdvundne Teorier og at Mænd, der fremsatte gode, men revolutionerende Ideer ligefrem vakte Forfærdelse, det faar man særligt et lærerigt Eksempel paa i den lunefulde Skildring af Opdrætsforsøgene for Kvæget, hvor Dyr-læge V. Stribolt ikke alene angriber den én Gang saa urokkelige Lære om „Spejlet“ som et direkte Malketegn, men overhovedet underkaster de Principper, „der nu i en Menneskealder har været ledende for Kvægavlen herhjemme, en sønderlemmende ubarmhertig Kritik“. Og Afsnittet vedrørende Plantedyrkningen giver et udmærket Billede af, hvorledes en Lærers eller Praktikers enkelte tilfældige Forsøg bliver Grundstenen til en stor central Institution, idet der saare idyllisk fortælles om Lærer P. Nielsen i Ørslev ved Skelskør, der ud fra sine første Udbytteforsøg paa Skolelodden ved Ørslev og fra Landhusholdningsselskabets første Hjælp paa 600 Kr. gennem utrætteligt nøjsomt og ihærdigt Arbejde har skabt „den Tillid til Markforsøget og rejst den Tradition, hvorpaa Forsøgsvirksomheden bygger.“

Mads Iversen.

J. M. KEYNES: *The End of Laissez-Faire*. Hogarth Press, London 1926, 54 Sider, Pris 2 sh.

Det foreliggende lille Skrift er udarbejdet paa Grundlag af to Forelæsninger holdt henholdsvis i Oxford og Berlin. Skriftet falder naturligt i 3 Afsnit: En Redegørelse for den historiske og filosofiske Baggrund for Laissez-faire-Teorien, en Kritik af denne og endelig en konstruktiv Del, hvor Forfatteren udtaler sin egen Mening om, i hvilken Udstrækning Staten bør gribe ind.

I det første Afsnit paaviser Forf., hvorledes vidt forskellige, ja, tildels diametralt modsatte filosofiske Skoler i det 18. Aarh. alle konkluderede i laissez-faire. Han paaviser endvidere, at Tidens økonomiske Teorier af det brede Publikum fortolkedes i samme Retning, men søger iøvrigt at frigøre Datidens Økonomer fra Medansvar for Laissez-faire-Teorien.

Paa dette Punkt har Mr. Keynes dog vist nok Uret. Det er i saa Henseende af mindre Betydning, at Forf. kan paavise, at selve Udtrykket laissez-faire hverken findes hos Adam Smith, Malthus eller Ricards. Det afgørende er naturligvis, om disse Forfattere nærrede den Anskuelse, at det bedst mulige økonomiske Resultat for Samfundet som Helhed vilde fremkomme, naar Staten overlod til Individderne frit at forfølge deres privat-